

Tomasz Brzozowski

OCENA ZASOBÓW INFORMACYJNYCH RAPORTÓW ŚRODOWISKOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW

1. Wstęp

Zamierzeniem organizatorów inicjatywy „Raporty społeczne 2007 – nagrody za najlepsze raporty z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu, zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska i zaangażowania społecznego” jest upowszechnianie idei społecznej odpowiedzialności biznesu, a głównym celem – zwrócenie uwagi na znaczenie raportowania społecznego i wskazanie dobrych praktyk w tym zakresie. W kontekście znikomej liczby raportów publikowanych dobrowolnie przez przedsiębiorstwa w Polsce podjęcie takiej inicjatywy wydaje się słuszne.

Dyskusyjny pozostaje fakt, że w ramach przyjętych jednolitych kryteriów porównywane będą ze sobą raporty zrównoważonego rozwoju lub społecznej odpowiedzialności z raportami społecznymi lub środowiskowymi. Wątpliwości wynikają z tego, że wymienione rodzaje raportów znacznie różnią się od siebie m.in. pod względem postulowanej zawartości merytorycznej.

Mimo że istnieje wiele przesłanek raportowania środowiskowego, w warunkach polskiej gospodarki funkcjonującej w ramach Unii Europejskiej dyskusja na temat raportowania środowiskowego powinna toczyć się wokół postanowień zawartych w rozporządzeniu Rady i Parlamentu UE w sprawie dobrowolnego uczestnictwa organizacji w systemie ekozarządzania i audytu (zwanego w skrócie EMAS). Zostało ono wprowadzone po prawodawstwa polskiego Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ekozarządzania i audytu EMAS. Rozporządzenie to nakłada na przedsiębiorstwa zarejestrowane w systemie obowiązek okresowego publikowania tzw. deklaracji środowiskowych zawierających określony, lecz dość ogólnie zdefiniowany w rozporządzeniu zakres informacji środowiskowych [5, s. 19]. Niestety w Polsce tylko kilka przedsiębiorstw jest zarejestrowanych w systemie, stąd też dostępnych jest tylko kilka takich deklaracji.

2. Klasyfikacja raportów

Raportowanie o działalności i wynikach przedsiębiorstwa jest zjawiskiem silnie zróżnicowanym w swoim zakresie i formie. W związku z tym konieczne wydaje się dokonanie jego klarownej klasyfikacji. Proponuje się przyjąć następujące kryteria podziału: kryterium merytoryczne I i II stopnia oraz kryteria formalne: stopnia wymagalności, zgodności, stopnia integralności, formy opublikowania i stopnia weryfikacji raportu.

Według kryterium merytorycznego I stopnia raporty z działalności podzielić można na dotyczące kwestii finansowych i pozostałe: dotyczące innych zagadnień związanych z działalnością przedsiębiorstwa. Drugi rodzaj raportów wyróżniony według kryterium merytorycznego I stopnia określany jest w różnorodny sposób. Na przykład K. Gazdar mówi o raportach niefinansowych (*nonfinancials report*), a odnośnie do treści mogących być przedmiotem raportowania wskazuje na:

- wartość przewagi konkurencyjnej: baza klientów, wartość marki, udziały w rynkach;
- wartość umiejętności zarządzania: strategia, mechanizmy, procesy;
- wartość zasobów ludzkich: produktywność, motywacje, wiedza;
- wartości etyczne: społeczna odpowiedzialność, zrównoważenie rozwoju, relacje z interesariuszami [3, s. 5-6].

Z kolei M. Marcinkowska mówi o raportach kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa, wymieniając jednocześnie elementy tworzące ten kapitał i mogące być przedmiotem raportowania; wśród nich są:

- wpływ przedsiębiorstwa na środowisko i jego polityka ekologiczna, zgodność z obowiązującym prawem i normami, stosowane systemy zarządzania i podejmowane działania środowiskowe;
- zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa;
- społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa [4, s. 227-270].

Kryterium merytoryczne II stopnia dotyczy przede wszystkim raportów niefinansowych. Przesłanką dokonania tej klasyfikacji jest różnorodność zagadnień, jakie mogą stanowić treść raportu. Podział raportów został tutaj dokonany na podstawie rodzaju ujawnianych informacji. Przy tym wyróżnić należy dwa nurty raportowania – jeden związany z koncepcją zrównoważonego rozwoju, drugi – z koncepcją społecznej odpowiedzialności biznesu. W ramach tych dwóch nurtów wyróżnić można:

1) raporty dziedzinowe, dotyczące określonych kwestii, w tym: raport bezpieczeństwa (*health, safety and environmental report*), raport środowiskowy (*environmental report*) i raport społeczny (*social report*);

2) raporty kompleksowe, ujawniające informacje o większej liczbie zagadnień związanych z działalnością przedsiębiorstwa, czyli: raport zrównoważenia (*sustainability report*) i raport odpowiedzialności (*corporate responsibility report*).

Wyróżnione rodzaje raportów mogą zawierać informacje dotyczące zagadnień ekonomicznych, społecznych i środowiskowych z różnym stopniem natężenia (por.

tab. 1). Nie wszystkie raporty sklasyfikowane jako kompleksowe zawierają zagadnienia ekonomiczne, społeczne i środowiskowe z jednakowym natężeniem, dlatego raport zrównoważenia – jako najpełniejszy – jest obecnie głównym narzędziem informowania interesariuszy o działalności przedsiębiorstwa.

Tabela 1. Zawartość merytoryczna poszczególnych rodzajów raportów

Rodzaj raportu	Obszar i zagadnienia szczegółowe		
	obszar ekonomiczny	obszar społeczny	obszar środowiskowy
Raport środowiskowy			✓ ✓ ✓
Raport bezpieczeństwa		✓ ✓	✓ ✓ ✓
Raport społeczny		✓ ✓ ✓	✓
Raport odpowiedzialności	✓ → ✓ ✓	✓ ✓ ✓	✓ ✓
Raport zrównoważenia	✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓

Oznaczenie symboli:

- ✓ – dotyczy w stopniu małym,
- ✓ ✓ – dotyczy w stopniu średnim,
- ✓ ✓ ✓ – dotyczy w stopniu dużym.

Źródło: opracowanie własne.

Kolejne kryterium klasyfikacji ma charakter formalny i dotyczy stopnia integralności raportu. Kryterium to odnosi się w zasadzie tylko do raportów dziedzinowych dotyczących konkretnych zagadnień, np.: środowiskowych, społecznych. Raporty te mogą bowiem stanowić odrębny dokument (*separate report*), ale mogą także być częścią raportu kompleksowego, czyli np. raportu zrównoważenia, odpowiedzialności lub raportu rocznego.

Według stopnia wymagalności raporty można podzielić na te, których publikowanie jest wymagane przez prawo, czyli raporty obowiązkowe, oraz te publikowane na podstawie dobrowolnie podjętych decyzji przez kierownictwo przedsiębiorstwa, czyli raporty dobrowolne.

Według kryterium stopnia zgodności raporty można podzielić na opracowane zgodnie z określonym standardem oraz raporty będące niezależną koncepcją ich twórców. Opracowania wytycznych i standardów raportowania środowiskowego podjęło się wiele organizacji na poziomie krajowym i międzynarodowym [1, s. 53].

3. Analiza treści i wskaźników stosowanych w raportach środowiskowych

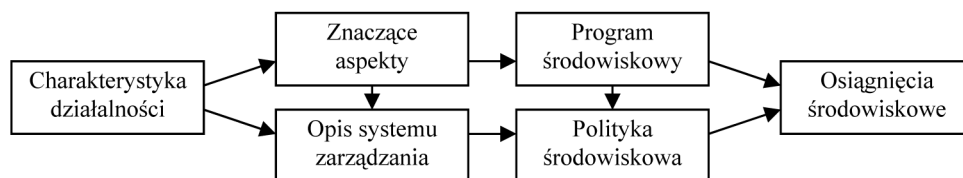
Badania dotyczące zawartości raportów publikowanych przez przedsiębiorstwa w Polsce miały charakter dwuetapowy. W pierwszej kolejności analizie poddano raporty ze względu na ujawnione w nich informacje środowiskowe. Wykorzystano

w tym celu 21 raportów, w tym: 10 raportów środowiskowych, 6 deklaracji EMAS i 5 raportów społecznych.

Do badań nad wymienionymi raportami zastosowano matrycę (por. tab. 2), w której wyszczególnione zostały następujące elementy raportów:

- 1) polityka środowiskowa,
- 2) program środowiskowy ze wskazaniem celów osiągniętych w danym okresie sprawozdawczym i celów na przyszły okres,
- 3) opis systemu zarządzania środowiskowego (SZŚ) mogący zawierać zarówno ogólne informacje na ten temat, jak i szczegółową charakterystykę struktury, dokumentacji i funkcjonowania SZŚ,
- 4) opis realizowanych w przedsiębiorstwie procesów wytwórczych wraz z charakterystyką ich oddziaływania na środowisko,
- 5) opis zidentyfikowanych w przedsiębiorstwie aspektów środowiskowych,
- 6) wielkość oddziaływania na środowisko przedstawiona za pomocą różnego rodzaju wskaźników,
- 7) sekcja wskaźnikowa, czyli zbiorcze zestawienie wartości zastosowanych wskaźników środowiskowych w formie tabelarycznej lub innej (np. graficznej),
- 8) informacja środowiskowa w ujęciu finansowym,
- 9) oświadczenie o niezależnej, zewnętrznej weryfikacji raportu.

Wymienione elementy raportu nie są przypadkowe, lecz układają się w logiczną całość, a powiązania między nimi wynikają z koncepcji systemu zarządzania środowiskowego (por. rys. 1). Istotą systemu zarządzania środowiskowego (SZŚ) jest zapewnienie, że procesy związane z istotnymi aspektami środowiskowymi prowadzone są w warunkach nadzorowanych, że polityka środowiskowa została opracowana i wdrożona, a cele środowiskowe są osiąganе [2, s. 81]. Wynika z tego, że budulcem SZŚ są znaczące aspekty środowiskowe. Są one identyfikowane są w odniesieniu do poszczególnych elementów procesów realizowanych w organizacji i jej wyrobów/usług. Z kolei w odniesieniu do znaczących aspektów tworzone są programy zarządzania zmierzające przede wszystkim do zmniejszania znaczenia poszczególnych aspektów. Polityka środowiskowa jest dokumentem spajającym pozostałe elementy SZŚ.

Rys. 1. Powiązanie między poszczególnymi elementami raportu środowiskowego

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Charakterystyka badanych przedsiębiorstw i raportów

Nazwa przedsiębiorstwa	ISO 14001/EMAS/OIT/CP	OŚ lub ZR na stronie www	Rodzaj raportu	Dostępność raportu	Elementy raportu								
					polityka środowiskowa	program środowiskowy	opis SZŚ	opis procesów	aspekty środowiskowe	wielkość oddziaływania	sekcja wskaźnikowa	wskaźniki finansowe	weryfikacja
Akwawit SA 2006	✓/✓/✓/✓	✓	ER	2	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	-
Bank Ochrony Środowiska SA 2006	-/✓/✓/✓		ER	2,3	-	✓	-	✓	-	✓	✓	-	-
Grupa LOTOS SA 2006	✓/✓/✓/✓	✓	ER	2	✓	✓	-	-	-	✓	✓	✓	-
Hydro Aluminium Chrzanów 2005	✓/✓/✓/✓		ER	2	✓	✓	-	-	-	✓	✓	-	-
ICOPAL SA 2007	✓/✓/✓/✓		ER	2	-	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-
ROCKWOOL Polska Sp. z o.o. 2006	✓/✓/✓/✓		ER	2	✓	-	-	-	-	✓	✓	-	-
Zakłady Azotowe w Tarnowie SA 2005	✓/✓/✓/✓	✓	ER	2	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-
Zakłady Chemiczne LUBOŃ Sp. z o.o. 2006	-/✓/✓/✓		ER	2	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-
Zakłady Chemiczne POLICE SA 2005	✓/✓/✓/✓	✓	ER	2	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	-
Zakłady Chemiczne ZACHEM SA 2006	✓/✓/✓/✓	✓	ER	2,3	-	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-
Arcitec Paper Kostrzyn SA 2005	✓/✓/✓/✓	✓	ES	2,3	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
Bombardier Transportation Polska Sp. z o.o. 2006	✓/✓/✓/✓		ES	3	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
BOT Elektrowni Opole SA 2006	✓/✓/✓/✓	✓	ES	3	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
Elektrociepłownia Wybrzeże SA 2007	✓/✓/✓/✓	✓	ES	2	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
Fabryka Kotłów RAFAKO SA 2006	✓/✓/✓/✓		ES	2	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
FAMED SA 2007	✓/✓/✓/✓		ES	2,3	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
BRE Bank SA 2006	-/✓/✓/✓		SR	2	-	✓	-	✓	-	✓	-	-	-
BZWBK SA 2006	-/✓/✓/✓		SR	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Schenker Sp. z o.o. 2005	✓/✓/✓/✓		SR	2,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Telekomunikacja Polska SA 2005	-/✓/✓/✓		SR	2,3	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-
TESCO Polska Sp. z o.o. 2005	-/✓/✓/✓		SR	2,3	-	-	✓	-	-	-	-	-	-

Oznaczenie symboli:

- ✓ – występuje.
 - - nie występuje.

Rodzaj raportu:

- ER – raport środowiskowy,
 ES – deklaracja środowiskowa,
 SR – raport społeczny.

Dostępność raportu:

- 1 – raport dostępny w trybie *on-line* na stronach www przedsiębiorstwa, opcja nie wystąpiła w badanych raportach,
- 2 – raport dostępny w formie dokumentu elektronicznego z możliwością pobrania ze strony www przedsiębiorstwa,
- 3 – raport dostępny na innych stronach internetowych: strona serwisu na temat ochrony środowiska (www.eko-net.pl), oficjalna strona systemu EMAS w Polsce (www.emas.mos.gov.pl) lub strona Forum Odpowiedzialnego Biznesu (www.fob.org.pl).

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów opublikowanych przez wymienione przedsiębiorstwa.

Drugim etapem badań nad raportami obejmującym już tylko raporty i deklaracje środowiskowe (łącznie 16 raportów) był przegląd stosowanych wskaźników. Matryca zastosowana do analizy raportów zawiera także podstawowe informacje o przedsiębiorstwach publikujących raporty, takie jak:

1) fakt funkcjonowania w przedsiębiorstwie sformalizowanych form zarządzania środowiskowego (ISO 14001, EMAS lub program „Odpowiedzialność i troska”), które w mniejszym lub większym stopniu stawiają wymagania publikowania raportów środowiskowych;

2) fakt występowania na stronach www przedsiębiorstwa informacji na temat zrównoważonego rozwoju lub ochrony środowiska stanowiących dowód aktywności przedsiębiorstwa w tych obszarach.

W tabeli 2 przedstawiono syntetyczną charakterystykę analizowanych raportów.

Przyjęte przy tym zostały kryteria zarówno merytoryczne, jak i formalne. Kryteria merytoryczne pozwoliły wyróżnić wskaźniki dotyczące:

1. Wielkości ekonomicznych opisujących takie zjawiska, jak np.: wielkość produkcji, wartość przychodów ze sprzedaży, wartość dodana. Wielkości te stanowią bazę porównawczą i podstawę do tworzenia relacji między wielkością oddziaływania przedsiębiorstwa na środowisko a poziomem prowadzonej działalności gospodarczej. Brak takich wskaźników w raporcie środowiskowym znacznie ogranicza możliwość porównywania poziomu oddziaływania poszczególnych przedsiębiorstw na środowisko. Nie pozwala także na ocenę efektywności i skuteczności wykorzystania zasobów.

2. Wielkości oddziaływania na środowisko, w tym: zużycie energii i mediów, zużycie surowców i materiałów, emisje do atmosfery, zrzut ścieków, wytwarzanie odpadów, koszty środowiskowe.

Z kolei kryteria formalne pozwoliły na wyróżnienie wskaźników środowiskowych m.in. ze względu na:

1) sposób ustalania wartości wskaźnika – wskaźniki bezwzględne i względne, przy czym wskaźniki względne przeanalizowano także ze względu na rodzaj przyjętej bazy porównawczej;

2) stopień agregacji – wskaźniki cząstkowe i zagregowane;

3) sposób prezentacji wartości wskaźników.

4. Wyniki analizy

Z przeprowadzonej analizy raportów publikowanych przez polskie przedsiębiorstwa wynika, że w praktyce raportowania środowiskowego wśród przedsiębiorstw w Polsce za najbardziej kompletne należy uznać deklaracje środowiskowe opracowane przez przedsiębiorstwa i zarejestrowane w systemie EMAS (por. tab. 2). Uwidacznia się w tym przypadku wpływ obligatoryjności¹¹ tego typu raportów, koniecz-

¹¹ W tym przypadku należałoby mówić raczej o quasi-obligatoryjności deklaracji środowiskowych. Konieczność ich okresowego publikowania wynika z zapisów rozporządzenia EMAS, natomiast przystąpienie do systemu EMAS jest dobrowolne.

ność przedstawienia w nich wymaganych rozporządzeniem informacji oraz fakt ich niezależnej weryfikacji. Niestety w przypadku deklaracji środowiskowych dostępnych w polskim rejestrze uwzględnienie wszystkich wymaganych elementów nie zawsze oznacza wysoką jakość informacji przedstawionych w raportach. Z przeprowadzonej analizy wynika także, że publikowane w Polsce raporty społeczne w bardzo niewielkim stopniu odnoszą się do zagadnień środowiskowych.

Warto także zwrócić uwagę, że wśród wymienionych w tab. 2 przedsiębiorstw dominują firmy funkcjonujące w określonych sektorach gospodarki oraz publikujące określone rodzaje raportów. Publikowaniem raportów środowiskowych zajmują się głównie firmy przemysłu chemicznego i energetycznego. W pierwszym przypadku może to wynikać z przystąpienia i realizowania przez nie programu „Odpowiedzialność i troska”. W drugim powszechność raportowania wynika z prośrodowiskowej aktywności przedsiębiorstw przejawiającej się dążeniem do spełnienia wymagań EMAS.

Przeprowadzona analiza raportów środowiskowych pozwala przede wszystkim stwierdzić, że są różnią się one pod względem formy i treści, a także liczby, rodzaju i sposobu prezentacji wskaźników. Zróżnicowana struktura raportów uniemożliwia szybkie dotarcie do tożsamyh informacji i dokonanie porównań np. w zakresie działań prośrodowiskowych realizowanych przez przedsiębiorstwa. Warto podkreślić, że duże zróżnicowanie dotyczy wszystkich raportów, także tych publikowanych przez przedsiębiorstwa z jednej branży – w przypadku analizowanej grupy dotyczy to głównie elektrowni i elektrociepłowni oraz zakładów chemicznych. Przy założeniu, że odbiorcami raportów środowiskowych są także analitycy lub środowiska naukowe, tak duże zróżnicowanie należy ocenić negatywnie. Z opisanym zróżnicowaniem treści i jej układu w raportach środowiskowych wiąże się inna niedogodność stanowiąca słabą stronę polskich raportów. Jest to częsty brak wyodrębnionej sekcji wskaźnikowej. Ujawniane informacje środowiskowe w postaci wskaźników są zwykle rozproszone w kilku częściach raportu.

W odniesieniu do prezentowanych w raportach wskaźników kolejnym mankamentem jest brak informacji finansowych, wśród których mogłyby się znaleźć dane o wielkości wnoszonych opłat z tytułu korzystania ze środowiska, kar, kosztów utrzymania systemu zarządzania środowiskowego i nakładów inwestycyjnych.

W wyniku przeprowadzonej analizy wskaźników stosowanych w raportach środowiskowych wyróżniono:

- 1) 74 wskaźniki środowiskowe, a wśród nich:
  - 19 środowiskowych wskaźników „wejść”, w tym 16 to wskaźniki zużycia energii i mediów, 3 zaś to wskaźniki zużycia surowców i materiałów,
  - 55 środowiskowych wskaźników „wyjść”, w tym 17 to wskaźniki emisji do atmosfery, 23 to wskaźniki ilości wytwarzanych odpadów i 13 to wskaźniki wielkości zrzutu ścieków;
- 2) 11 wskaźników ładu gospodarczego opisujących poziom prowadzonej działalności;

3) 2 finansowe wskaźniki środowiskowe odzwierciedlające poziom ponoszonych opłat za korzystanie ze środowiska.

Biorąc pod uwagę kryterium sposobu ustalania wartości wskaźników, zaobserwować można, że informacje środowiskowe prezentowane są częściej w postaci miar bezwzględnych. W wyniku analizy raportów zidentyfikowano:

1) 62 mierniki bezwzględne;

2) 25 miar względnych, przy czym kiedy określony aspekt środowiskowy opisany był za pomocą miar zarówno bezwzględnych, jak i względnych, obie te miary zaliczane były oddzielnie za względu na odmienne role, jakie odgrywają te dwa rodzaje wskaźników.

Według kryterium stopnia agregacji w analizowanych raportach środowiskowych zidentyfikowano:

1) 36 wskaźników zagregowanych, które wyznaczone zostały jako sumy wielkości cząstkowych opisujących określony aspekt środowiskowy;

2) 28 wskaźników cząstkowych opisujących poszczególne elementy składające się na dany aspekt środowiskowy, przy czym kiedy określony aspekt środowiskowy opisany był za pomocą miar zarówno bezwzględnych, jak i względnych, obie te miary zaliczane były tutaj tylko raz.

Warto także się przyjrzeć sposobom prezentacji wskaźników stosowanym w raportach. Na podstawie badanej próby raportów stwierdzić można, że sposoby te są zróżnicowane. Wyróżniono trzy możliwości:

1) przedstawienie tylko wartości wskaźników – 27% wszystkich wskaźników w badanych raportach,

2) przedstawienie wskaźników tylko w formie graficznej bez podawania ich wartości – 39% wskaźników w badanych raportach,

3) przedstawienie wartości wskaźników zarówno w sposób liczbowy, jak i w formie graficznej – 34% wskaźników zastosowanych w raportach.

Ze względu na czytelność informacji przedstawianych w raportach środowiskowych najbardziej pożądanym sposobem prezentacji wskaźników jest trzeci z wymienionych wariantów. Pozwala on zaspokoić potrzeby odbiorców oczekujących dokładnych informacji na temat poziomu oddziaływania przedsiębiorstwa na środowisko oraz odbiorców zadowolających się informacjami na wyższym poziomie ogólności.

Zaobserwowane wcześniej zróżnicowanie badanych raportów środowiskowych ze względu na treść i formę przekłada się tylko w niewielkim stopniu na rodzaj i liczbę wskaźników prezentowanych w raportach. Istnieje bowiem niewielka zależność między rodzajem stosowanych wskaźników a specyfiką działalności raportującego przedsiębiorstwa związaną z funkcjonowaniem w określonej branży. Analiza raportów wykazała, że zakres merytoryczny opisany za pomocą wskaźników jest podobny wśród raportujących przedsiębiorstw nie tylko w układzie sektorowym, ale w całej badanej zbiorowości. Zakres ten obejmuje bowiem aspekty środowiskowe występujące w większości przedsiębiorstw. W znacznie większym stopniu zróżnicowanie

wanie wskaźników stosowanych w raportach środowiskowych dotyczy ich strony formalnej. Wskaźniki opisujące podobne aspekty środowiskowe prezentowane są w zróżnicowany sposób pod względem sposobu ustalania wartości, stopnia zagregowania oraz formy prezentacji w raporcie. Blisko trzy czwarte informacji środowiskowych prezentowane jest w raportach w postaci miar bezwzględnych. Pozostała część są to miary względne – najczęściej wskaźniki intensywności wyrażające uciążliwość ekologiczną przedsiębiorstwa w relacji do wielkości produkcji.

W analizowanych raportach środowiskowych wskaźniki opisujące wielkość prowadzonej działalności prezentowane były jednak nielicznie. Dotyczyły one zwykle wielkości produkcji wyrażonej w jednostkach odpowiadających specyfice działalności przedsiębiorstwa, czyli w tonach (produkcja chemikaliów), MWh lub GJ (wytwarzanie energii elektrycznej i ciepłej) lub sztukach (np. produkcja lokomotyw). Informacje finansowe, podobnie jak informacje o charakterze gospodarczym, ujawniane są w raportach środowiskowych w niewielkim stopniu. Te, które się pojawiają w pojedynczych raportach, dotyczą wysokości wnoszonych opłat za korzystanie ze środowiska, w tym za: wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór wód i składowanie odpadów. Mogłyby one dotyczyć także wielkości wnoszonych opłat z tytułu korzystania ze środowiska, kar, kosztów utrzymywania systemu zarządzania środowiskowego i nakładów inwestycyjnych.

Spośród wszystkich raportów środowiskowych poddanych analizie ze względu na rodzaj i liczbę prezentowanych wskaźników interesujące są te opublikowane przez przedsiębiorstwa sektora energetycznego. Są one ciekawe, dlatego że często zawierają informacje o efektywności i sprawności procesów wytwarzania energii opisane za pomocą takich wskaźników, jak:

- 1) efektywność wytwarzania energii elektrycznej jako stosunek zużycia energii chemicznej (kJ) do wielkości produkcji energii elektrycznej (kWh),
- 2) udział produkcji w skojarzeniu jako stosunek wielkości produkcji energii elektrycznej w sposób skojarzony (kWh) do wielkości produkcji energii elektrycznej ogółem.

Raporty środowiskowe przedsiębiorstw energetycznych są także bardzo dobrym przykładem urzeczywistnienia zasady istotności w raportach. Prezentowane w raportach wskaźniki w sposób bezpośredni odnoszą się do znaczących aspektów środowiskowych specyficznych dla tego sektora gospodarki. Poza wyróżnionymi już wcześniej wskaźnikami efektywności procesów wytwarzania energii wymienić tutaj można następujące wskaźniki:

- 1) emisję zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do atmosfery w przeliczeniu na wielkość produkcji energii,
- 2) pobór wód według źródeł (podziemne – powierzchniowe) w przeliczeniu na wielkość produkcji energii,
- 3) ilość wytworzonych odpadów w przeliczeniu na wielkość produkcji energii,
- 4) stopień gospodarczego wykorzystania odpadów.

Okazuje się ponadto, że rodzaje wskaźników prezentowanych w raportach środowiskowych są zgodne z opinią przedstawicieli przedsiębiorstw sektora energetycznego dotyczącą ważności i powszechności stosowania określonych wskaźników [6, s. 49-51].

Zastosowanie określonych wskaźników w raportach środowiskowych (i zarządzaniu środowiskowym) przedsiębiorstw sektora energetycznego wynika ze specyficznych warunków funkcjonowania tego sektora związanych z dyrektywą IPPC.

Przykładem raportu, w którym zaprezentowany został bogaty zestaw wskaźników, jest deklaracja środowiskowa firmy Bombardier Transportation Polska (por. tab. 3). Warto zwrócić uwagę na różnorodność informacji o wielkości prowadzonej

Tabela 3. Wskaźniki stosowane w deklaracji środowiskowej firmy Bombardier Transportation Polska

Charakterystyka wskaźnika	Jednostka	Wartość bezwzględna	Wartość względna	Cząstkowy	Zagregowany	Wielkość odniesienia
Nazwa wskaźnika						
Wielkość przychodów ze sprzedaży	zł	✓			✓	
Wysokość zysku netto	zł	✓			✓	
Wielkość produkcji według rodzajów	szt.	✓		✓		
Liczba zatrudnionych		✓			✓	
Liczba roboczogodzin		✓			✓	
Zużycie mediów według rodzajów: • woda • energia elektryczna • gaz ziemny • olej opałowy • acetylen	m ³ MWh m ³ Mg m ³	✓	✓	✓		liczba roboczogodzin liczba zatrudnionych
Zużycie materiałów według rodzajów: • blachy i wyroby hutnicze • materiały spawalnicze • materiały malarskie • masy uszczelniające	Mg	✓		✓		
Wielkość emisji według rodzajów	kg	✓		✓		
Emisja całkowita	kg		✓		✓	liczba pudeł lokomotyw
Ilość wytworzonych odpadów według rodzajów	Mg	✓		✓		

Źródło: opracowanie własne na podstawie deklaracji środowiskowej Bombardier Transportation Polska Sp. z o.o. 2006.

działalności gospodarczej. Również ujawnione informacje środowiskowe obejmują zjawiska zachodzące zarówno na wejściu, jak i na wyjściu procesów technologicznych przebiegających w przedsiębiorstwie. Ponadto część wskaźników zaprezentowano w postaci bezwzględnej i względnej jednocześnie. Istnieje możliwość przeliczenia pozostałych wskaźników środowiskowych na jednostkę lub wartość produkcji, wielkość zatrudnienia lub liczbę roboczogodzin.

5. Zakończenie

Podsumowując, można stwierdzić, że raporty środowiskowe publikowane przez przedsiębiorstwa w Polsce w zróżnicowany pod względem treści i formy sposób informują o wielkości oddziaływania na środowisko. Zdecydowanie lepszym źródłem informacji są deklaracje środowiskowe, co wynika ze stawianych im wymagań i z konieczności ich zewnętrznej weryfikacji. Natomiast raporty społeczne w minimalnym stopniu zawierają informacje środowiskowe. Jednak nie może to stanowić podstawy do ich negatywnej oceny, ponieważ ich celem jest informowanie o działalności społecznej przedsiębiorstwa. Tym samym są one skierowane do innej grupy odbiorców.

Warto także podkreślić znaczenie standardów w raportowaniu środowiskowym. Standard bowiem wymusza ujawnianie w raporcie określonych informacji, których zakres zwykle jest szerszy niż w opracowaniach o zawartości określonej przez autorów. Rozwiązanie standardowe ułatwiłoby porównywanie informacji dostarczanych przez różne przedsiębiorstwa, a w przypadku przedsiębiorstw, których raporty oceniane są nisko, mogłoby stanowić źródło inspiracji do tworzenia lepszych opracowań.

Literatura

- [1] Brzozowski T., *Raportowanie środowiskowe. Teoria i praktyka w świetle doświadczeń międzynarodowych*, [w:] T. Borys (red.), *Gospodarka a Środowisko* nr 3, AE, Wrocław 2005.
- [2] Brzozowski T., *System zarządzania środowiskowego*, [w:] T. Borys, P. Rogala (red.), *Systemy zarządzania jakością i środowiskiem*, AE, Wrocław 2006.
- [3] Gazdar K., *Reporting Nonfinancials*, Wyd. John Wile & Sons, West Sussex 2007.
- [4] Marcinkowska M., *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Wyd. Oficyna Wydawnicza, Kraków 2004.
- [5] Rozporządzenie nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 marca 2001 r. dopuszczające dobrowolny udział organizacji w systemie zarządzania środowiskiem i audytu środowiskowego we Wspólnocie (EMAS), Aneks III Deklaracja środowiskowa.
- [6] Sobczak T., Terelak A., *Wykorzystanie wskaźników efektów działalności środowiskowej – ISO 14031*, „Problemy Jakości” 2006 nr 4.

ESTIMATION OF INFORMATIONS STORES OF ENTERPRISES' ENVIRONMENTAL REPORTS

Summary

The practice to publish environmental reports becomes more and more popular among companies in Poland. This article describes and compares environmental reports, especially towards used environmental indicators. Owing to this research conclusions about environmental reports' quality have formulated. It appears that reports prepared by companies are considerably different. It particularly refers to environmental indicators used in the analyzed reports.

Tomasz Brzozowski – mgr, asystent w Katedrze Zarządzania Jakością i Środowiskiem Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu – Wydział w Jeleniej Górze.